

SLOVAN.

Št. 1.

V Ljubljani, dne 3. januarja.

1884.

Vsebina: Naš program. — Pozdrav Slovanom. — Zdravniški pogovori. — Nekoliko besed v prosep naše sadjereje. — Pogled po slovanskem svetu. — Češko narodno gledališče v Pragi. — Razne novice. — Politični razgled. — Tržne cene. — Vabilo na naročbo. — Ilustracija: Češko narodno gledališče v Pragi.

Naš program.

Slovenski narod, ta mali del vsega Slovanstva, podoben je osamelemu jezeru, katero bode polagoma vsahnilo, ako ne dobode pritokov od velikega morja slovanskega.

Kader premišljujemo o zdanjih razmerah slovenskih, ne prihaja nam od nikoder upanje, da bi se slovensko jezero kdaj združilo z velikim morjem slovanskim. Naši mnogoštevilni nasprotniki nas pritiskajo od vseh strani ter si prizadevajo zadušiti vsakotero klico slovenskega gibanja. Nekateri nam celo zanikujejo naš obstoj; a narod, prosti naš narod sam ne ve, kako se mu je braniti; narod naš nima še slovanske samozavesti in ponosa, s katerim bi se povzdignil nad svoje nasprotnike. V zvezi in življenji s tujimi, heterogenimi elementi zgrešil je skoro naš narod slovansko mišljenje, kar ni čudo, ker je že toliko in toliko let bil ločen od Slovanstva.

In ker se je slovenski narod v najnovejšem času jel cepiti še na manjše kose in ker bojimo, da bo zategadelj oslabel popolnoma, zivimo časih potrebo, da, dolžnost nam je ustanoviti kateri ne bode tratil časa z nepotrebnimi lokalnimi, strankarskimi in celo osebnimi zadevami, ampak bode poudarjal občne potrebe vsega naroda slovanskega. Iz vseh pokrajin slovenskih slišimo tožbe odličnih domoljubov, da je treba razširiti področje tudi manjšemu političnemu glasilu ter odločno in z jednako gorko ljubeznijo poudarjati vse slovenske razmere. V ta namen smo ustanovili „Slovana“, kateri bode zagovarjal v prvi vrsti celokupnost vsega slovanskega naroda, a v drugi vrsti, to je v širšem pomenu besede bode vzbujal slovansko zavednost in slovanski ponos, da bo vsak Slovenec ponosen na to, da je ud velike in slavne rodovine slovanske.

Razna politična, gospodarska, literarna in občna kulturna vprašanja slovanska in slovanska bode razpravljaj „Slovan“ ter prinašal poročila o kulturnem gibanju vseh slovanskih narodov. Slovanstvo je že na literarnem in občnem kulturnem polju jako napredovalo in še bode več pridobilo vsemu človeštvu v kulturni borbi samo zato, ker ima v sebi, zlasti v jeziku, ki je izvor vse kulture, toliko razvojno in samostalno moč, da je prekosilo svoje tekmece. In mi smo se namenili pripovedovati našemu narodu o občnih borbah in pridobitvah slovanskih.

Kader bo slišal naš narod, kako napredujejo naši vrli bratje Hrvatje, Srbi in Bolgari; koliko so dosegli delavni in uztrajni Čehi in Poljaki; kader se bode prepričal o velikem napredku ruske kulture, katera se je razvila na podstavi tako ogromne narodne celote, do tolike veličine, da tekmuje z drugimi kulturnimi narodi; kader bo videl naš narod, kako drugi slovanski rodovi vneta ljubijo svojo domovino, svoj jezik, svojo narodnost, da njih rodoljubje nima zaslombe samo v prostem narodu, nego tudi v srednjem stanu, da celo v plemstvu: tedaj bo tudi naše ljudstvo prešnil narodni ponos in naše meščanstvo se ne bode več sramovalo slovanskega jezika samo zato, ker mu ga zaničujejo in teptajo nasprotniki, ampak ga bode odločno branilo ter mu priborilo povsod in vselej zaslužen priznanje in veljavo.

Glavni namen „Slovana“ je torej vzbujati narodno zavest z resnim, pozitivnim delovanjem brez vsake polemike, katera bi bila na škodo slovenski stvari, in ker smo preverjeni, da zvečnim zanikanjem ne dosežemo ničesar.

Da si utrdimo narodnost, čuvali bodemo tradicijo, v kateri se nam razodevajo vsa duševna svojstva naše individualnosti. Mnogokrat se pritepó od drugod k nam novi nazori, kateri duše našo na-

rodnost, zato bomo take prikazni odločno pobijali: zavračali bomo tedaj sleparstvo judovskega lažilberalizma ter čuvali krščanski značaj našega naroda.

Vsa izkušnja nas uči: vsa naša narodna borba, dasi se je gibala na ustavnih tleh; vse prošnje, resolucije, lepo zložene in korenite interpelacije v državnem in deželnem zboru: vse to je bilo do zdaj brez uspeha, katerega smo se nadejali; zastonj smo tolikrat prosili pravic, katere zaslužimo po pravu in po zakonu. Ker tedaj vidimo, da ni vselej pomoči od vlade in ker smo prepričani, da moremo mnogo doseči sami, zato je treba, da narodu prinašamo tolažbo v hudi borbi, da mu utisnemo v srca vstrajnost in sladko upanje v boljšo in lepšo bodočnost; treba je, da mu udahnemo prepričanje, da je naša borba vendar pravična. Zategadelj pa nismo v načelu nasprotniki vlade: vse, kar bo storila vlada dobrega za naš narod, bomo radi podpirali in pospeševali in ako se ž njo ne bi ujemali, povedali bomo svoje razloge dostojno, ali odločno povsod in vselej, kader bode od nas zahtevala korist slovenskega naroda.

Naš narod je tedaj treba tudi politično vzgajati; treba mu je ucepiti pravočutje, narodni ponos in notranje prepričanje, da sme zahtevati vse ustavne pravice; kajti kader bode to sam spoznal, zahteval bode sam svoje pravice. In kadar bode narod iz samozavesti zahteval svoje sveto pravo, ne bode se mu ustavljala nobena vlada.

S tem programom stopamo pred slovenski narod.

Pozdrav Slovanom.

Pozdravljen bodi vrli vsak Slován,
Ki blago mu sreé za národ bije,
In v sladki nádi blagoslávlja dan,
Ko zlati zor svobóde nam prisíje;
Ko stare spet se pravde vék nam vrne,
Razgled v bodočnost srečno se razgrne.

Pozdravljen vsak slovanski nam junák,
neustrasno dragi dom nam brani,
Ko ljuti nam napáda ga sovrág
V razvnétih strásti borbi neprestani;
Življenja božji dar volján žrtvuje,
Da slavo národa povelíčuje.

Navdúšeni prejmite náš pozdrav,
Izvóljeni vi ljúbljenci Modrice,
Ki nosi do nebeskih vas višáv,
Kjer svít lepote vam obseva lice;
Da v vzvíšene zamákneni uzóre,
Nesmrtne vstvárajate nam umotvóre.

Pozdráv iskrén preblagím ženam vsem,
Ki čuvajo nam žrtveník ognjíšča
In v svétnem hrupu vtrújenim možém
Ob njem pripravljajo nam utočíšča;
Kjer rajski žar ljubezni nas ogréva,
Za ród se žrtvovati nam veléva.

Pozdravljen bodi nam čestiti zbor
prosvétljenih v svetišči vede,
Ki blagih del vam sveti je uzor:
Da rod slovanski se vzbudi iz bede,
In dan prosvete nam napóči zlate —
Vez sloge razdvojéne združi brate.

Pozdravljen bodi ves ogrómni rod
Slovánov od íztóka do zapáda,
Od južnih brd do snéžnih gôr — povsod,
Kjer mati Slava z blago róko vlada:
Od Neve in do Adrije nam sinje
Sinóvom čuva národne svetínje!

Zdravniški pogovori.*)

Spisuje dr. Josip Deré.

I. Bolezen in zdravje.

Pač malokdo se je prašal, če je bil bolan, kaj je bolezen; še manj pa je bil zadovoljen, ker si ni znal pravega odgovora. In ako vprašate mene, spravite tudi mene v nekako zadrego, kajti tudi jaz vam ne morem odgovoriti jasno, ker sta pojma o bolezni in zdravji abstraktna, to je v mišljenji, ločena od stvari. Navaden človek vidi samo navadne prikazni pri bolniku in ker se pri mnogih boleznih ponavljajo iste prikazni po istem redu, misli si jih, da so za se celota nasproti zdravemu človeku, da so te prikazni na bolnem človeku nekaj tujega, življenju in

zdravju sovražnega, imenuje to vsebino ali kompleks teh prikazni — bolezen. Zdravje in bolezen sta si tedaj huda sovražnika, ker hočeta pokončati drug drugega. Navadno vlada v našem telesu zdravje, časi pa pride bolezen ter napade naše telo, zdaj možgane, zdaj čreva, zdaj želodec, ali pa kateri drugi del našega telesa. Primeri se tudi, da bolezen napada jeden telesni del (organ) za drugim, da se iz jednega preseli v drugega; časi prideti celo po dve na jedenkrat ter skušati druga izpodriniti drugo, časi pa se sporazumeti in narediti tretjo bolezen!

Te pritepence, usiljence — bolezni preganja naravna — zdravilna moč; ž njo se začinja hud boj, kateremu je boljše človeško telo. Prikazni v tem boji so prikazni bolezni same, zdaj pa prikazni naravne, zdravilne moči.

*) Pod tem naslovom sem se namenil priobčevati spise razne vsebine. Oziral se bom posebno na zdravstvena vprašanja na metih ter spise tako spisaval in urejeval, da bo vsak kolikor moči loten.
Pisatelj.

Ostali slovanski svet.

(Zmaj Jovan Jovanović), najslavnejši srbski pesnik, praznoval je dne 6. decembra 1883. svoj petdeseti god. Nekaj let živi že na Dunaji, od koder uredjuje dvoje srbskih listov, jednega za mladino, a drugega za veseljake (Starmali). Ime Zmaj ima od svojega humorističnega lista „Zmaja“. Jovanovića ne omenjamo zaradi pesniške veljave; povdarili bi radi, da je ta pesnik prvi v Srbih uvedel nov žanr pesmi, a to so „otroške pesmi“, katerih je res mnogo in mnogo podaril in posvetil drobnim srbskim otrokom.

(Prijatelj Slovanov Aleksander J. Košeljev.) Tega znanega slovanofila so pokopali nedavno v Moskvi. Košeljev je doživel 78. leto; bil je od krimske in do najnovejše turške vojske „duša“ ruskih slovanofilov. O vsaki priliki je zagovarjal kmete in „zemstvo“, v čemer sta mu pomagala posebno Jurij Samarin in knez Čerkaskij. Mi tega Rusa zato omenjamo, ker je izdajal razne novine, v katerih je veliko pisal o Slovanih. V njegovem listu: „Ruska Beseda“ (od 1856—1860) je priobčil tudi pokojni Klun mnogo lepih razprav o Slovenih; seveda takrat je bil Klun še dober Slovan.

(Ruske narodne šole.) Nedavno je umrl Rus baron Korf, kateri je bil velik prijatelj šole, kmetov in napredka. Baron Korf je uredil vse narodne šole v jekatarinovski guberniji na svojem posestvu. Da bi videl, kake moderne šole imajo drugi narodje, šel je na Švicarsko, v domovino slavnega učitelja Pestalozija. Njemu se ima zahvaliti Rusija, katera je bila še pred 100 leti brez osnovnih šol, da jih ima zdaj čez 30.000.

V Pragi, dne 29. decembra 1883. (Izv. dopis.) Takisto, kakor se za slovenski narod ne goji nikjer toliko sočutja in tako vroče ljubezni, kolikor med narodom českim, tudi gotovo ne bode naroda, kateri bi najmlajše duševno dete njegovo — „Slovana“ — pozdravil s tako iskreno radostjo in s tako odkritosrčnimi voščili, kakor narod česki! Saj nam je Čehom iz naše več nego tisočletne izkušnje predobro znano, kako težak je boj z onimi sovražniki vseh humanih načel, kateri ne podirajo neprenehoma samo svobode in razvoja naše narodnosti, temveč si celo prizadevajo uničiti nje obstoj. Dobro nam je znano, da so nas Čehi v prvem trenutku našega probujenja oteli gotove smrti sicer samo zgodovinski spomini; vemo pa tudi, da nam zopet samo slovanska ideja more priboriti in zagotoviti srečno bodočnost. V slovanski ideji je naša rešitev, naša moč; v njej se ohranjujemo, utrjujemo in poveličujemo svoje narodno življenje; ž njo postajamo naravni udje velikega slovanskega naroda, kateri šteje več nego sto milijonov ljudi. To idejo gojiti in širiti povsodi in z vsemi svojimi močmi, mora biti naloga vsakemu iskrenemu Slovanu, čegar obzorje sega preko zdajšnjosti. Če bodete tedaj Slovenci v tem oziru z nami jedne misli; če bodete gojili slovansko pobratimstvo, vrhu tega pa zlato svobodo povsodi in v vsakem oziru zagovarjali ter širili pravo omiko med narodom: dosegli boste gotovo vse, česar si srečen narod le želeli more; okrepili se boste sebi in vsemu Slovanstvu na korist. In v tem zmislu naj deluje „Slovan“! — To je naše česko voščilo, to naš slovanski pozdrav!

Prihodnjič o najnovejšem gibanju v našem narodnem življenju.

Sredec, konec decembra 1883. (O razvoju političnih strank na Bolgarskem.) Dokler je bolgarski narod bil pod turškim jarmom, ni se delil na stranke, nego ves narod je bil samo jedna stranka, kateri je bilo gaslo: buditi narod in ga usposablјati za osvobodjenje.

Zato so bili v teh časih vsi možje jednega mišljenja, vsi so bili enakomisleči vodniki narodu na prosvetnem in političnem polju; a to so bili učitelji (ali „daskali“) in duhovniki. Vsak Bolgar, ki si je pridobil izven domovine kaj znanja, poprijel se je, ako se je vrnil v domovino, učiteljstva. In tako so ti osnovali svoje bolgarske šole že pred osvobodjenjem v vseh mestih in celo po večjih vaseh na Bolgarskem.

Strankarskih političnih časopisov tudi ni bilo. Ti so se ponajveč prepirali o cerkvenih zadevah; a drugače so so se brigali vsi samo za omiko naroda in so pridno gojili bolgarsko književnost. Tudi narodno blago so nabirali dosti pridno. Časopisi so izhajali seveda najlažje izven domovine, kamor ni dosegala turška roka, n. pr. v Bukureštu, Braili, Belemgradu itd.

Politične stranke so se začele sestavljati še le po osvoboditeljni vojski, in to, ko je še bila v deželi ruska okupacija. Javno so nastopile te stranke prvokrat v Trnovskem „velikem narodnem sobranju“ l. 1878., ko se je krojila bolgarska „konstitucija“ (ustav). Tam so se razdelili na dva oddelka; v jednom so bili umereni, ki niso zahtevali kar precej toliko svobode, nego „cum grano salis“; a v drugem so bili ponajveč mlajši sinovi domovine, kateri so hoteli ineti na Balkanu drugo Švicarsko. Poslednjih je bilo več in zato je bil prvi ustav tako svobodoumen, da je presegal celo svoje uzore — Švicarsko in in Francosko; in najznačajnejše so zanj besede, katere je izgovoril pred nekterimi leti francoski poslanec v parlamentu, rekši: „Dajte nam Francozom svobodo, kakeršno imajo na Bolgarskem!“

„Svobode pijani“ je najprimernejši izraz, kateri bi mogel najbolje označevati položaj bolgarskega naroda v onih mesecih po Trnovskem velikem sobranju, ko se je v vseh glavah vrtelo samo: konstitucija — konstitucija! ne da bi jej znali mnogi nje pravi pomen.

Samo „konservatori“ niso od nje upali nič dobrega; takisto ne Rusi, kateri so bili še zmirom v raznih imenitnih službah.

Ko je prišel knez v Bolgarijo, ni mu bilo treba dolgo razmišljevati, na katero stran naj bi se oprl najprej: z liberalci, katerim je bil uzor republika, ni bilo varno „česjenj zobati“; konservatincev je bilo sicer malo, a njihove sposobnosti so v raznem oziru večje, nego protivniške, ti so se mu zdeli tudi bolj „hoffähig“, a drugi so se mu videli demokratje bolj ali manj. (Konec prih.)

Česko narodno gledališče v Pragi.

Leta 1850. se je ustanovil v Pragi odbor, čegar naloga je bila zbirati prostovoljne doneske za zidanje narodnega gledališča, a še le lani — tedaj po dolgih tri in tridesetih letih — učakal je česki narod veselega dne, ko se je odprl hram českim Modricam.

Zgodilo se je to 18. novembra. Iz vseh strani česke domovine so prihiteli ta dan v staroslavno zlato Prago česki domoljubi, da bi se osebno udeležili velikega narodnega praznika; prišli pa so tudi zastopniki vseh ostalih slovanskih narodov, da na ta način izrazijo občudovanje česki požrtvovalnosti in vztrajnosti, da se povesele tega

za vse Slovanstvo znamenitega dogodka s svojimi českimi brati ter tako dokažejo, da slovanska solidarnost in vzajemnost napreduje od dne do dne.

Tudi mi Slovenci smo bili pri lepi slavnosti otvorjenja českega gledališča dostojno zastopani. Udeležili so se je namreč gg.: Iv. Hribar, kot zastopnik mesta ljubljanskega in društva „Narodni dom“; prof. Makso Pleteršnik, kot zastopnik „slovenskega dramatičnega društva“ in „Matice Slovenske“, ter Ign. Valentinčič, Jos. Geba in Srečko Noll, kot zastopniki ljubljanskega „Sokola“. (Konec prihodnjič.)

Razne novice.

Prvo številko pošiljamo na ogled mnogim rodoljubom slovenskim. Vrača i nam je ni treba. Prihodnjo številko pa bod mo poslali samo naročnikom, zato prosim uljudno vse tist gospode, kateri želé „Slovana“ sprejemati redno, naj nam pošljejo naročnino o pravem času.

(Pokojninska zadruga) bode se, kakor nam poročajo iz Gorice, ustanovila po prizadevanji gosp. ravnatelja Frana Povšeta kot pododdelek tamošnjega slovenskega bralnega in podpornega društva. Udje te zadruge bodo za neznatne mesečne doneske dobivali v starosti dosmrtno pokojnino ali penzijo. To je vsekakor srečna misel in jako imenitna za zboljšanje gmotnega stanja našega naroda;

zato je čestitati marljivemu ravnatelju gosp. Povšetu iz dna srca, da je izprožil stvar, katero bode tudi — tako vsaj upamo — izvršil z znano svojo spretnostjo. — Mi bodemo o pokojninskih zadrugah tudi še izpregovorili obširneje v enem prihodnjih listov.

(Pojem germanstva.) Znani slovaški pisatelj, profesor Sasi nek je opozoril Slované, da je napačno, kadar Slované govore o Germanstvu, a mislijo samo Nemce, kajti pojem Germanstvo ima veliko širji pomen. H Germanstvu ne prištevamo samo Nemcev, ampak še mnogo drugih evropskih germanskih narodov, kateri ne tlačijo Slovanov, s kterimi se ne borimo, kakor z Nemci za svoj obstoj. Torej odslej naj velja izraz nemštvo, a ne germanstvo.

Politični razgled.

Klub slovenskih (23) poslancev kranjskega deželnega zbora se je izjavil, da upa, da bo vlada izvršila ravnopravnost za vse Slovence; zboljšati njim je treba materialne razmere. To izjavo je klub poslal grofu Taaffeju ter naložil državnim poslancem, naj mu ustno razlože podrobneje potrebe slovenskega naroda in kranjske dežele.

Hrvaški zbor (sabor). Volitve Krajinskih poslancev (35) so vse potrjene. Dozdanje seje so bile burne, interpelacija se vrsti za interpelacijo. Vlada se prosi, da odpravi

komisarijat za Krajino. Nujnost Folnegovičega predloga o prenosu kosti Frankopana in Zrinjskega iz Dunajskega novega mesta v Zagreb se zavrže.

V Macedoniji so nastali nemiri med Grki in Bolgari. Grška vlada bi rada imela konzulate tudi v mestih in krajih, kjer ni Grkov, a Bolgari širijo bolgarsko idejo drugače: ustanovljujejo bolgarske šole, kjer koli morejo. Lepa samozavest!

Vabilo na naročbo.

Z današnjo številko stopamo v prvič pred slovenski svet. Iz nje bode moglo razvideti slovensko občinstvo, kako smo si namenili izvrševati svoj na čelu lista priobčeni program.

Laskamo si, da smo storili, kolikor nam je bilo moči ter izdali list tako raznovrsten, kakor doslej ni izšel še nijeden slovenski politični tednik.

Za raznovrstnost in izpremembo skrbeli bodemo tudi v prihodnje. Da pa bodemo to mogli, porok nam je naših 51 sotrudnikov, najboljših pisateljev slovenskih, kateri so nam obljubili svojo pomoč. Izmed njih imenujemo samo gg.: prof. A. Beženška, prof. dra. Frana Celestina, Ivana Dečka, dra. Josipa Derča, ravnatelja Riharda Dolenca, dra. Ivana Geršaka, prof. dra. Ign. Klemenčiča, prof. dra. Greg. Kreka, Frana Kuralta, župnika Božidarja Raiča, Ivana Resmana, dra. Ivana Tavčarja, prof. Ivana Trdino, dra. Jos. Vošnjaka, dra. Val. Zarnika in znanega feljtonista Prestoslava Kretanova.

List bode tudi, ako ga bode slovensko občinstvo zadostno podpiralo z naročevanjem, prinašal slike, jednake tej, ki jo priobčujemo v današnjem listu. Ker je to prvi ilustrovani list v Slovincih, nadejamo se, da si ga bode vsak naročnik njegov in vsak domoljub sploh prizadeval širiti med svojimi znanci in po slovenskih rodbinah, da nam bode tako mogoče povečati mu kdaj obliko ter začeti tekmovati z nemškimi ilustrovanimi listi, kateri so na škodo domači književnosti in prosveti premnogoštevilno razširjeni po naši domovini. Za letos imamo med drugimi pripravljene naslednje slike: Vrbsko jezero na Koroškem, Življenje, slika al fresco v fojeru češkega narodnega gledišča. Slap Radolne pri Dobravi na Gorenjskem, Blejsko jezero, Peričnik, Slap Savice, Sarajevo in „Zmagovalci“, slika slavnega Rusa Vasilja Vereščagina.

Cena listu smo določili zato tako malo, da si ga more naročiti vsak. Nadejamo se tedaj vsestranske podpore.

(Pri žrebanji srečk loterijskega posajila ljubljanskega), ki se je vršilo včeraj dopoldne, zadela je srečka 10176; 30000 gld., srečka 48597, 2000 gld., srečka 2210, 10436, 26045, 28356 in 36207 po 500 gld. in 73 družih srečk po 30 gld.

Tržne cene v Ljubljani

dne 2. januarija:

Hektoliter: pšenice 7 gld. 96 kr., ječmena 4 gld. 55 kr., ovs 2 gld. 92 kr., soršice — gld. — kr., ajde 5 gld. 20 kr., prosa 5 gld. 20 kr., koruze 5 gld. 40 kr., krompirja 2 gld. 86 kr., leče 8 gld. 50 kr., graha 8 gld. 50 kr., fižola 9 gld. 50 kr.

Kilogram: goveje masti 96 kr., svinjske masti 86 kr., surove slanin 60 kr., okajene slanin 74 kr., masla 85 kr., govejega mesa 60 kr., teletine 56 kr., svinjine 52 kr., ovčjega mesa 40 kr. — 1 jajce 4 kr., 1 pišče 48 kr., 1 golob 18 kr., liter mleka 8 kr. 100 kilogramov: sena 2 gld. 16 kr., slame 1 gld. 96 kr.

Telegram.

Ptuj. Na prošnjo mnogih odličnih rodoljubov iz vseh volilnih okrajev, prevzel je znani slovenski boritelj Božidar Raič kandidaturo državnega poslanca namesto umrlega Hermana. Slava mu!

Listnica ured. Č. g. sotrudnikom se zahvalujemo na obilnem gradivu. Vse pride na vrsto.

„Slovan“ izhaja vsak četrtek popoldne. Cena mu je za celo leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke se prodajajo po 10 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravništvu, dopisi pa uredništvu na Kongresnem trgu št. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvostopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.